

VERGİ KAÇAKÇILIĞININ ETKİLERİNİN KAYIT DIŞI EKONOMİYE OLAN EĞİLİMLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Melek SABANKAYA*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, vergi kaçakçılığında ve kayıt dışı ekonominin oluşumunda kullanılan vergi kaçırma yöntemlerinin açıklanması ve bu çeşitli yöntemleri uygulayanların cezalandırılmamalarının sonucu olarak denetim yetersizliğini vurgulayarak farkındalık oluşturmaktır.

İşletmelerin finansal işlemleri, belge ve muhasebe kayıtlarında dolayısıyla da finansal tablolarında yapılan uygunsuz düzenleme, makyajlama, maskeleye, hileler ve yolsuzluklar sadece kar amacı güden veya çıkar sağlanan gruba fayda sağlamakta olup; büyük bir topluluk üzerinde ciddi zarar ve kayıplara sebebiyet vermektedir. Bu çalışmada, vergi kaçakçılığının yöntem ve usullerine değinilerek, vergi kaçakçılığı ve kayıt dışı ekonominin toplum üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Bu çalışmanın sonucunda; yapılan vergi kaçakçılık yöntem ve usulleri doğrultusunda, borç verenler, çalışanlar, satıcılar ve yatırımcılar mikro seviyede devlet ve kamuoyu da makro seviyede etkilendiği açıklanmış olup; yapılan bu tür işlem, hile, yolsuzluk ve makyajlamalar ile maskelemeler büyük bir kesime etki etmiş olarak yanıltıcı, eksik, hatalı karar ve sonuçlara neden olduğu ortaya konmuştur.

Anahtar kelimeler: Vergi kaçakçılığı, vergi kaçırma yöntemleri, denetim ve farkındalık

THE RESEARCH ON THE TRENDING EFFECTS OF TAX EVASION BY RECORD OFF ECONOMY

ABSTRACT

The main objective of this study is to create awareness of tax evasion and the main reasons of the economic revolution in the subterranean economy due to unpenalizing ruling with insufficient inspection to the tax evaders.

Data alterations, fake statements, manipulated accounting records and false transactions and other unrecorded form of cheating with corrupt and self-benefitted group exploited such economic growth that would cause serious damage and loss within community.

In linet to this, money lenders, peasants, merchants, even investors such as the government in micro level and the public in macro level are all affected. Unreliable data, falsified statements, manipulated records and transactions would then mislead people into taking actions and incorrect decisions.

Keywords: Tax Evasion, Subterranean Economy, Methods of tax evasion, Inspection and Awareness

* İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, melekergene2004@hotmail.com

GİRİŞ

Muhasebe hilesine başvurma nedenleri detaylı olarak incelendiğinde çeşitli istek, talep ve dürtüler doğrultusunda ortaya çıktığı görülmektedir. İşletmelerin hile yoluna başvurma nedenlerinin başında daha az vergi ödemek gelir.

Vergi kaçakçılığını en kapsamlı şekilde; yasal olmayan yollarla vergi ödemekten kurtulmak şeklinde ifade edebilmekteyiz. Bu tanımlamada ilk olarak anımsanan olgu vergi kaçırma gibi anlaşılmış olsa da içinde hem mükellef boyutunu hem devlet boyutunu hem de vergisel ve denetimsel boyutu barındıran ucu açık ifadeler içermektedir.

Günümüzde, sosyo-ekonomik şartlar, mali nedenler, vergilendirme ortamının belirsizliği, vergi idaresi ve denetimden kaynaklanan nedenlerle vergi kaçakçılığına sebep oluşturacak bir takım boşluklar bırakılmıştır. Şartlar ve denetimden kaynaklanan boşluklar bir takım yönlendirme ve fırsatlara ihtimal vererek çeşitli yararlandırmalara sebebiyet oluşturmaktadır.

1. VERGİ KAÇAKÇILIĞI NEDİR VE KİM NASIL ETKİLENİR?

Vergi kaçakçılığına yönelik çok, detaylı, sebepleri ve yöntemleri ile birlikte açıklayıcı birçok tanım yapılmaktadır. Nadaroğlu (1992:287-288) vergi kaçakçılığını “yasal olmayan yollarla vergi ödemekten kurtulmak”; Türk (1992:5) ise “elde edilmiş fakat vergi otoritelerine beyan edilmemiş gelirlerin bütünü” olarak tanımlamıştır.

Vergi kaçırma olayı, kişilerin kanuni hükümlere karşı koyma kararı vererek bu kararın uygulanmasına başvurulmasıyla devlete yapılan suçtur; ifadesiyle kişinin iradesindeki kasıt unsuru vurgulanmaktadır. Vergi kaçakçılığı geniş anlamda vergiye karşı koyma dar anlamda ise; vergi kanunlarına aykırı davranarak, devletin oluşturduğu önlemlere karşı koymak maksadıyla minimum vergi vermek ya da hiç ödememek şeklinde olabilmektedir. Vergilerin fazla oranda olması, vergi kaçırma eğilim gösteren rakip kişi ve kurumlar karşısında kazanma şansının sürdürülebilmesi gerektiği için, minimum vergi verme uğraşısı gibi sebepler vergi sorumlularını vergi kaçakçılığı yapmaya yöneltmektedir.

Vergi kaçırma eğilimi, vergi gizliliği sınırlarına girmiş ve yükümlülerin hususi sorumluluklarını yapma durumları kanunlar karşısında vergi kaçırmanın suçu niteliğinde düzenlenmiş ve bu suçlar için de hapis cezası yaptırımını uygun görülmüştür. Vergi suçunu, vergi kanunlarının koyduğu vazife ve mecburiyetlerin mükellefler tarafından cezayı icap ettirecek şekilde yerine getirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Baykara, 2009:253).

Devletin elde etmiş olduğu vergi gelirlerindeki azalma sebeplerinden en önemlisi vergi kayıplarıdır. Vergi kayıpları, vergi sorumlularının vergi yasalarına karşıt tarafta durması ile meydana gelecek olan vergi kaçırma neticesinde ortaya çıkabileceği gibi, vergi sorumlularının vergi zorunluluklarının bitmiş olması sonucu oluşan vergiden imtina yoluyla da olabilmektedir.

Vergi kaçırma eğilimini, vergi sorumlularının akılcı insan tutumuyla içinde hareket ederek azami faydaya eğilimleri tarafından görülen ve bu konuda kılavuzluk yapan Allingham & Sandmo (1972) modelinde, vergi sorumlularının vergi bildirimlerine yönelik tutumlarının belgisizlik durumunda alınmış sonuçlar olduğuna ve vergi sorumlularının istenen yararlarını en yükseğe yöneltmek suretiyle reel gelirini bildirmelerine veya hiç beyan etmemeleri seçeneğine çıkarımlarda bulduklarını göstermektedir. Vergi sorumluları tarafından bildiri yapılmaz ise, reel kazanım tutarlarına, vergi ceza ve oranları, incelenme ve denetlenme ihtimaline bağlı olarak betimlenmektedir. Vergi sorumlularının geliri farklılaştığında, gelirden bildirilen kısım, mükellefin tehlikeden kurtulma durumunun çoğalmasına, azalmasına veya stabil kalmasına göre ya çoğalmakta ya azalmakta ya da stabil kalmaktadır.

Vergi kaçırma eğilimi vergi protokolü boyutunda meydana gelen değişkenler ile sosyal değişkenlerin saptayıcı olduğu bir durumda meydana gelmektedir. Vergi tekniği boyutundaki değişkenler genelinde mükellefin iletişimde olduğu vergi oranı, vergi denetimi geçirme ihtimali, vergi cezası, gelir düzeyi, vergi sisteminin karmaşıklığı ve vergi afları gibi değişkenler üzerinde durulmaktadır. Mükellefin, eğitim düzeyi, cinsiyeti, yaşı, vergi yükünün dağılımı konusundaki görüşleri, içine dahil olduğu mesleki ve sosyal yapının eğilimleri gibi değişkenler de vergileme karşısında mükellefin hareketleri üzerinde belirleyici olan sosyal, demografik ve ahlaki faktörler arasında olmaktadır.

2. VERGİ KAÇAKÇILIĞININ EKONOMİK HAYATA ETKİLERİ VE VERGİ KAÇIRMA SEBEPLERİ

Vergi kaçırma eğiliminde olanların kanun önünde suçları; vergi sorumluları, mükellefler ve söz vergi suçlarına katılan diğer kişiler hileli fiillerde bulunarak vergi meblağlarında kayıplara neden olmaktadır. Vergiyi kaçırma eyleminde bulunan mükellefler ile alakalı tanımlanan cezaların yürütülmesi, bahsedilen suçlar ile alakalı Vergi Usul Kanunu'nun 344. Maddesinde belirtilen vergi ziyayı cezalarının ilaveten tatbik edilmesine mâni olmayacaktır.

Devlet, vergi kaçırma eyleminde direkt olarak tahrifat görmektedir. Bundan dolayı, ihlallerin yasada suç teşkil etmesindeki amaç; vergi kazanımlarının ve devletin vergilendirme yetkisinin korunmasıdır. Vergi kaçırma eğiliminde olanların, yalnızca alakalı kanunda değinilen hareketlerin gerçekleştirilmesi sonucunda bahsi geçtiğinden dolayı, bu suçlar vasfı icabı "bağlı hareketli suç" konumundadır.

Vergi Usul Kanunu boyutunda derlenmiş bir verginin var olması; vergi kaçakçılığı suçunun meydana gelebilmesinin ön şartını oluşturmaktadır. Vergi kaçırma suçlarında vergiyi kaçırnanlar; cezaların kişiselliği kuralına göre ancak reel kişiler olabilir. Yani vergi kaçırma suçlarından dolayı tüzel kişilerin etken olması muhtemel değildir. Türk Ceza Kanunu'na göre; tüzel kişiler ile alakalı sadece güvenlik önlemleri alınabilir.

Vergi kaçırmanın sebebiyetlerini kısaca şu şekilde sıralayabiliriz;

- Çok detaylı olması,
- Oranlarının yüksek olması,
- Denetiminin etkin olmaması,
- Dolaylı vergilerin dolaysız vergilere nazaran fazla olması,
- Belge düzenine uyulmaması,
- Kayıt dışı sektörlerin kontrollerinin sürekli olarak yapılmamasıdır.

3. KAYIT DIŞI EKONOMİ; KAMUNUN DENETİMİ DIŞINDA GELİŞEN EKONOMİK FAALİYETLER

Kayıt dışı ekonomi, kamunun kontrolleri dışında gelişen ekonomik çalışmalar olarak tanımlanabilmektedir. Kuruluşların veya kişilerin ekonomik işlem ve faaliyetlerini kamu kontrolleri dışında tutmasının en mühim nedeni ise vergi kaçırma istek ve arzudur.

Kayıt dışı ekonomi faaliyetler; geleneksel kontrol teknikleri ile kontrol edilmeyen, resmi meblağlara yansımamış ve belli bir menfaat karşılığında mal ya da hizmet gösteren çalışmaların hepsini içermektedir.

Bir ülkede kayıt dışı operasyonların yaygın olması bir taraftan vergilemenin bütünlük ve adalet kuralını önemli şekilde çığnerken, öbür yönüyle incelendiğinde, vergi ağırlığının dürüst dağılımını, vergi ahlakını ve vergi verme isteğini de etkilemektedir.

Günümüzde dünyanın hiçbir ülkesinde ve Türkiye’de de tamamen bitirilemeyen Türkiye için önemli ve büyük seviyelere ulaşmış vergi kayıplarının ve vergi kaçaklarının tamamen önlenemese de azaltılması için gerekli önlemlerin tespit edilip, vergi sistemlerindeki boşlukların doldurulması büyük önem arz etmektedir. Ülkemizde vergi kanunlarındaki boşluklar vergi sorumluları tarafından kullanılarak vergi sorumlularını vergi kaçırma eğilimine yöneltmektedir. Vergi sorumluları, ülkemizdeki vergi yasalarındaki boşlukları ya fırsat olarak görüp hile yöntemiyle vergi kaçırmaya eğilim göstermekte ya da bu vergi yasalarındaki boşlukları yanlış yorumlayarak hata yapmak suretiyle vergi kaçakçılığına sebep olmaktadır.

Kayıt dışı ekonomi faaliyetinin en belirgin uygulamaları; kaçak işçi çalıştırma ya da çalışanların sigorta primine gerçek ücretlerini az gösterme veya sigortalı işçinin prim ödeme gün sayısını az gösterme şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Sonuç olarak zaten var olan kayıt dışı ekonomiyi iyice büyütürken devlete ve ilgililere karşı büyük oranda zararlar verilmektedir. Gizli ekonominin tamamının ortadan kaldırılması belki muhtemel değildir ancak azaltılıp denetim ve kayıt altına alınması mümkün olabilir. Bu konuda alınacak tedbirleri temel iki şekilde açıklayabiliriz.

Birinci olarak mal miktarlarını detaylı incelemek, diğeri ise para faaliyetlerini denetlemektir. Para ve mal faaliyetleri sağlam bir kontrol altında tutulabilir ise kayıtların dışında yapılan ekonomi gittikçe azalacaktır. Bir de teknolojinin bizlere sunduğu imkânlar tam ve eksiksiz kullanılırsa, kayıt dışılığı önlemek muhtemeldir. Buna benzer örnekler ise sayılamayacak kadar fazladır.

Kayıt dışılık ile mücadele ülkelerin geleceğini belirler. Kayıt dışı ile mücadele ülkelerin refah düzeyini artırır. Diğer taraftan düzenli vergi ödeyen kişiler, haksız rekabet ile karşı karşıya kalmayarak kayıt dışı ekonomi yüzünden ciddi kayıplar yaşamazlar.

30 ülkede yapılan bir araştırmanın (Richardson, 2006:150) sonuçlarına göre, ekonomik bağımsızlık, serbest piyasa koşulları ve yüksek ahlaki normlar ile kayıt dışılık arasında ters bir ilişki vardır. Genel olarak ele alındığında kayıt dışı ekonominin nedenleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Kıldış, 2000:96; Bilen, 2007:136):

- Enflasyon, gelir dağılımı, vergi adaleti gibi mali ve ekonomik nedenler,
- Yasaların basit, açık ve anlaşılır olamaması ve sık sık değişikliğe uğraması yani hukuki nedenler,
- İdari nedenler (Teknik yapı, personel yapısı ve denetim mekanizması),
- Sosyal nedenler (Mükellef psikolojisi, vergi ahlakı ve tarihsel nedenler),
- Siyasal nedenler ve baskı gruplarından kaynaklanan nedenlerdir.

Kayıt dışı ekonomi olgusunun azaltılması ve belgelenip kayıt altına alınmasına yönelik olarak önem verilmesi gereken ve ehemmiyet taşıyan çözüm yollarından birisi, sürekli bir vergi denetiminin oluşturulmasıdır. Türkiye’de kayıt dışı ekonominin meydana gelişi ve yayılmasına neden olan durumların başında (Özçelik ve Yaşar, 2006:215), düzenli bir vergi soruşturma sisteminin yapılamaması ve yönetimin inceleme alanında yeterli bir şekilde devamlı olamaması gelmektedir. Ekonomiyi kayda almanın iki önemli amacı vardır. Birincisi ve en önemlisi devletin yasaların önerdiği şekliyle vergi alınmasıdır. İkincisi ise suç kaynaklı ekonomik çalışmalarını kontrol altına alarak önlemektir.

Etkili bir vergi denetleme düzeninin geliştirilmesi, kayıt dışı ekonomi terimiyle mücadelede ve kayıt dışı yapılan ekonominin kayda alınmasında büyük ölçüde önem arz etmektedir. Daha çok beyan esasına dayanan vergi sistem ve yöntemlerimizde etkili bir denetim ve inceleme, vergi sorumlularının vergi kanunlarına göre uygun şekilde davranma yönelimlerini fazlalaştırarak yapılan vergi politikalarının hedeflerine ve amaçlarına önemli ve

etkin bir fayda sağlar. Ancak, şuan etkili vergi denetim ve denetim düzenine girilmesi ve uygulamaya geçirilmesi, yapılan incelemelerde etkililiğin oluşturulması ise diğer seçeneklerin, yöntemlerin hayatımıza katmayı mecburi hale getirmiştir.

Denetim altına alınamayan kayıt dışı ekonomi sonucu, durumun iyice genişlemesi ile vergi gelirleri çok minimum seviyelerde gelmekte, bu iş ise bütün kamunun giderlerinin giderek daha çok bölümünün borçlanma durumuyla karşılanması yükümlülüğünü yerine getirmek suretiyle ekonomik dengesizliğe neden olmaktadır.

Vergi kaçırmaya yönelik olarak çok çeşitli yollar kullanılabilir. Vergi kaçırmaya yönelik kullanılan güncel yöntemlerden bazıları ise şunlardır.

1-Transfer fiyatlaması yoluyla ilgili işletmeye minimum veya maksimum bedelle mal veya hizmet olarak ya da satarak ulaşılan karın bir kısmının daha düşük vergili bir yerde yapılması;

2-Aktifleştirilmesi gereken (dolayısıyla amortisman ayrılmak suretiyle parça parça şeklinde giderleştirilmesi gereken ödemelerin) doğrudan bir kerede gider olarak dikkate alınması,

3-Envanter kayıtlarında oynamalar yapılarak,

4-Sözde kiralama şirketleri kurularak

5-Fiyatlar yüksek veya düşük gösterilerek,

6- Merkezi Türkiye’de olduğu halde Türkiye’deki çalışma gösteren yabancı bir şirketin şubesiymiş gibi gösterilip karın bir bölümünü dışarıda (daha düşük vergili ülkelerde) oluşturulması,

7-Cari yıl gelirinin, gelecek yılın kazanımıymış gibi bir sonraki yıla kaydırılması,

8-Gereken şartlar taşınmadığı durumda istisna ya da muaflıklardan yararlanılması,

9-Vergiye tabi işe başlamanın geç bildirilmesi,

10-Emlak alış-satışlarında malın ederinin altında gösterilmesi,

11-Olmayan, ütopik veya ölmüş kişiler yerine vergi kaydı açılarak, yeni işletmelerin kurulması ve çalışmaların bunlar üzerinden yürütülmesi,

12-Karın mali araçlar kullanılarak (ör. Forward) ileriki yıla taşınması veya zararın endekslenerek ötelenmesi

13-İmal edilen mal miktarının gizlenmesi ve farkın ruhsatsız elden çıkarılması,

14-Şirkete ait dosyaların hissedarlar tarafından karşılıksız ya da çok az bedelle kullanılması,

15-Gelecek döneme ait giderlerin cari döneme işlenmesi,

16-Dövizli alacaklarda kur farkı gelirlerinin saklanması,

17-Gerçek olmayan veya içeriği itibariyle karmaşık ve eksik şekilde dosya gösterilmesi,

Tablo: 1 Resmi GSYİH'Nın Yüzdesi Olarak Kayıtdışı Ekonomi (%)

Ülkeler	%	Ülkeler	%
Yunanistan	27	Fransa	15
Macaristan	26	Almanya	14
İtalya	24	Avustralya	13
İspanya	22	Hollanda	12
Belçika	21	İngiltere	11
İsveç	19	Avusturya	10
Danimarka	19	İsviçre	8
Çek Cum.	15		

Kaynak: [http://www.tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yazi_id=249&id=15]

SONUÇ

Son zamanlarda yapılan vergi kontrollerinde en çok kısmı asılsız belge kontrolleri oluşturmaktadır. Yapılan dosyaların hacmi, kullanan kişi sayısının fazlalığı ve denetim sistemindeki yetersizlikler vergi kaçakçılığına etki eden başlıca faktörlerdir.

Yanıtıcı belge sahteciliği, derleyen tarafından faiz kazanma düşüncesiyle, bunu kullanan tarafından ise dönem kazanımını farklı göstermek sureyle vergi matrahını değiştirmek nedeniyle yapılan bir hilecilik durumudur. Bu dosya, reel bir faaliyet ya da olaya dayanmakla beraber bu faaliyet/olayı mahiyet/miktar suretiyle gerçeği değiştirecek biçimde gösteren dosyadır. Geçersiz dosya ise reel bir faaliyet/olay gerçekleşmediği halde yaşanmış gibi derlenen dosyadır. Taklit olarak derlenen dosyanın kamusal alanda ya da bireysel alanda olması, vergi kaçırma suçundan farklı bir durumda değildir.

Bu yöntemleri çoğaltmak mümkün olup burada sadece belli başlı olanlara değinilmiştir. Toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan gelişmelerinin ve büyümelerinin sağlanması için muhasebe sistemlerinin, finansal işlemlerinin ve finansal tablolarının doğru ve gerçeğe uygun olması gerekmektedir.

Tüm bu yöntemler ve daha fazlasını önlemek veya en aza indirmek temel olarak evvela yasa boşluklarının doldurulması sonrasında ise denetim eksikliklerinin giderilmesi yollarına tevessül olunarak çözüm bulunması sağlanmalıdır. Aslında kontroller artırılmadan çok daha iyi vergi kanunları yapılırsa da zafer sağlanması mümkün olmayacaktır. Vergi oranları ve vergi cezalarının yeniden düzenlenmesi ve vergi kontrollerinde ileri yöntemler yetkinleştirilerek kontrol faaliyetlerinin çoğaltılması gerekmektedir. Denetim yetersizliği giderilmesinin ardından ciddi bir vergi düzeni kurulmalı ve büyük değişiklikler yapılmamalıdır. Bu konuda herkese önemli görevler düşmekle birlikte sadece kendini düşünmek değil tüm bu sorunların aynı zamanda toplumu ve geleceğimizi düşünerek aşılacağı kanaatine varmalıyız.

KAYNAKÇA

Aktan; Coşkun Can (1999). Ağır Vergi Yükü Ve Yeraltı Ekonomisi, Vergi Sorunları, Sayı 125, S.53.

Allingham, M. G. & Sandmo, A. (1972). Income Tax Evasion: A Theoretical Analysis. Journal Of Public Economics, 1(3-4), 323-338.

Arıkan, Zeynep (1994). Vergi Kaçağının Nedenleri Ve Çözüm Yolları, Maliye Yazıları, Sayı 44, S.76.

Aydemir, Şinasi (1994). Kobi'ler Ve Kayıt Dışı Ekonomi, Türkiye Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları Ve Yöneticiler Vakfı, Kasım 1994, Ankara, S.24.

Batirel, Ömer Faruk (1996). Vergi Kaçakçılığı Ve Vergiye Gönüllü Uyum, Vergi Dünyası, Sayı 175, S.53.

Baykara, B. (2009). Teori ve Pratik Yönleriyle Vergi ve Vergi Ceza Hukuku, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayınları, İstanbul.

Doğanyığıt, Sadettin (1996). Vergi Kaybının Önlenmesinde Mükellefle Olan İlişkilerin Önemi, Yaklaşım Dergisi Sayı 41,S.84.

Engindeniz, Sait (1996). Türkiye'de Gelir Vergisi Açısından Kayıt Dışı Ekonomi Ve Tarımsal Gelirlerin Vergilendirilmesinin Önemi, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı 92, S.119.

[Http://www.Tisk.Org.Tr/Isveren_Sayfa.Asp?Yazi_Id=249&Id=15](http://www.Tisk.Org.Tr/Isveren_Sayfa.Asp?Yazi_Id=249&Id=15)

Kabataş, Kemal (1994). Vergi Kaçakçılığı ve Denetimi, Yaklaşım, Sayı 22, S.10.

Kıldış, Y. (2000), "Kayıtdışı Ekonominin Ulusal Ve Uluslar Arası Boyutu Ve Çözüm Önerileri", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:2, Sayı:2.

Kırbaş, Sadık (1993). Türkiye'de Vergi Kaçağı Sorunu, Mali Hukuk Dergisi, Sayı 43, S.12.

Kuruca, Z. (1968). Türkiye'de Vergi Kaçakçılığı Üzerine Bir Deneme. Maliye Enstitüsü Konferansları, 15 Seri, İstanbul: _Ü_.F. Yay. No:34, Sermet Matbaası.

Murray, Matthew N. (1997). Would Tax Evasion And Tax Avoidance Undermine A National Retail Sales Tax, National Tax Journal, Sayı 50, S.167.

Nadaroğlu, (1992). Kamu Maliyesi Teorisi.8 Baskı, İstanbul: Beta

Nadaroğlu, H. (1992). Kamu Maliyesi Teorisi.8 Baskı, İstanbul: Beta

Özçelik, Ö. ve Yaşar, E. (2006), "Kayıtdışı Ekonomi Olgusunu Azaltmaya Yönelik Öneriler" Mali Çözüm Dergisi, Sayı:74, Ocakşubat-Mart.

Prokhorov, A. (2001), "The World Unobserved Economy Definition, Measurement And Optimality Considerations".

Richardson, G. (2006), "Determination Of Tax Evasion: A Crosscountry Investigation", Journal Of International Accounting, Auditing And Taxation, Volume:15.

Speer, Tibbett L. (1995). Digging Into The Underground Economy, American Demographics, Sayı 17, S.15.

TOBB (1995). Tobb'un Kayıt Dışı Ekonominin Vergilendirilmesi Raporu, Yeni Türkiye, Eylül-Ekim 1995, Yıl 1, Sayı 6,S. 277.

Tosuner, Mehmet (1995). Vergi Kayıp ve Kaçakları Sorununa İlişkin Görüş ve Öneriler, Vergi Sorunları, sayı 85.